

EDUCATION ANALYTICS

Sammanställning av anteckningar från seminarieriserie

Bakgrund

Internetstiftelsen är en oberoende, affärsdriven och allmännyttig organisation som verkar för ett internet som bidrar positivt till människan och samhället. Den arbetar för att utveckla skolans digitala infrastruktur bland annat genom Skolfederation. Skolfederation kopplar ihop konto- och lösenordshanteringen för användarna på skolsidan med leverantörer av digitala läromedel, digitala prov och andra digitala tjänster.

Under hösten 2020 har Internetstiftelsen/Skolfederation inbjudit till en serie om nio seminarier. De handlar om frågor som berör samtliga svenska skolhuvudmän, som beställning av digitala läromedel, hantering av masterdata, säker och effektiv inloggning och hantering av personuppgifter i appar, med mera. För en fullständig lista över seminarierna, inklusive föredragna presentationer samt minnesanteckningar, se <https://www.skolfederation.se/samverkan-2/> .

Nedan följer en sammanställning av de viktigaste frågeställningar som kommit upp i diskussionerna under höstens första åtta seminarier. Underlaget är avsett att tjäna som en utgångspunkt för diskussioner om möjliga samverkansområden för skolhuvudmän och hur Internetstiftelsen på bästa sätt kan stödja denna samverkan. Vidare presenteras ett antal mer övergripande kommentarer runt seminariererien. Avslutningsvis görs några reflektioner om möjliga områden eller frågor för nationell samverkan samt några förslag till hur Internetstiftelsen skulle kunna arbeta vidare inom området.

Övergripande kommentarer om seminariernas utformning

Seminarierna har i huvudsak haft två delar, en föredragningsdel och en diskussionsdel. Modellen med att ge både en övergripande bild av en fråga (ofta av en nationell aktör som Skolverket eller Sambruk) och konkreta inblickar i hur enskilda huvudmän löst en viss fråga, tycks vara uppskattad. Tid för diskussioner och erfarenhetsutbyte i grupper tycks likaså vara uppskattat. Utvärderingarna ger genomgående höga betyg till seminarierna, men antalet svarande är begränsat och det finns skäl att anta att (som ofta) missnöjda personer är mindre benägna att fylla i utvärderingar efteråt. Förutom utvärderingarna så pekar det stora antalet seminariedeltagare – ofta 70-80 och ibland över 100 – mot att seminarierna är mycket uppskattade. Behovet av mer kunskap och erfarenhetsutbyte är stort bland skolhuvudmännen. Det tycks med andra ord finnas efterfrågan på fler seminarier av liknande slag. Denna uppfattning styrks av kommentarer i utvärderingarna.

Deltagarna i seminarierna verkar i huvudsak vara personer i strategiska, samordnande roller, med ansvar för infrastruktur, inköp mm. Vissa tycks mer pedagogiskt inriktade. Vid enstaka tillfällen finns personer som är skoljurister, dataskyddsombud eller liknande representerade. Kommunala

huvudmän dominerar stort. Deltagande friskolor verkar i huvudsak vara små och inte tillhöra de stora friskolekoncernerna, även om de också varit representerade vid några tillfällen. De uppger emellanåt att de inte alltid känner igen sig i problembeskrivningar och lösningar. De önskar komma i kontakt med andra liknande friskolor för erfarenhetsutbyte.

Det tycks vara uppskattat och uppfattat som självklart att leverantörer och branschorganisationen Swedish EdTech Industry deltar i diskussionerna. De uppfattas som kunniga och insatta i huvudmännens situation. Kommentarererna ger vid handen att de uppfattas som konstruktiva deltagare, inställda på att hjälpa till snarare än att sälja in sig. Någon efterlyser deltagande också från Google och Microsoft eftersom de är så viktiga aktörer på den svenska skolmarknaden.

Seminarier om att leda digitalisering avvek innehållsmässigt från mönstret genom att det fokuserade på lednings- och styrningsfrågor istället för tekniska frågor. Men även det fick uppskattande kommentarer och höga betyg i utvärderingen.

Frågeställningar/problem som kommit upp

- 1. Brist på teknisk kompetens/tid, speciellt hos mindre huvudmän** (kan finnas någon person med kompetens hos huvudmannen men denne hinner inte med alla relevanta frågor).
 - a. Behov av automatisering av hantering av elevdata (masterdatahantering), brister i registervård – vanligt med inaktuella och felaktiga uppgifter i register.
 - b. Bristande kompetens i att skapa API:er, att implementera en egen IdP.
 - c. Annat: bristande resurser för investeringar, bristande kontroll över var uppgifter lagras, huvudmän upplever sig vara i händerna på leverantörer, att man har svårt att få ut sin data ur upphandlade system...
- 2. Brist på juridisk kompetens/tid, speciellt hos mindre huvudmän** (kan finnas någon person med kompetens hos huvudmannen men denne hinner inte med alla relevanta frågor).
 - a. Läsa och förstå avtalsförslag – att upprätta avtal, GDPR-frågor, PuB-avtal: när behövs PuB-avtal och när behövs det inte?, hur bör PuB-avtal vara utformade?
 - b. Bevara och gallra – planer för gallring av information saknas eller följs inte/godtycklig gallring (också oklart vad som ska sparas/gallras i vissa tjänster som Urkund).
 - c. Rutiner saknas för hantering av elevuppgifter vid byte av skola/huvudman – stora risker att personuppgifter sprids till obehöriga eller inte förs vidare.
 - d. Kompetensbrist hos användare – handhavandefel och läckage av känsliga uppgifter listas av deltagarna som de största riskerna, dvs utbildningsfrågor.
 - e. Annat: Uppgiftsminimering följs inte, osäkerhet om vilka molntjänster man kan använda...
- 3. Brist på kontinuitet (p.g.a. personalomsättning) och därmed ofta brist på kunskap**
 - a. Deltagande strateger/samordnare tycker sig sakna gehör hos ledningen. Detta lyfts som ibland en fråga om kunskapsbrist hos ledningen. Det kan gälla politiken/nämnden, förvaltningschef och rektorer.
 - b. Önskemål om utbildningar riktade till framför allt politiker men även förvaltningsledning, lyfts som ett önskemål. Handlar om förståelse för teknik, juridik, processer.
- 4. Nationell styrning – önskan från huvudmän om tydligare krav från myndigheter**
 - a. Nationella riktlinjer, som tillämpas lokalt, efterfrågas. Utformning av elevregister är en sådan fråga (många är tveksamma till om ett centralt register är juridiskt möjligt eller

önskvärt – kanske kan centrala riktlinjer som tillämpas lokalt, vara en möjlighet). En annan fråga är i vilka situationer PuB-avtal ska upprättas och hur de bör utformas. SKR:s avtalsmall för PuB-avtal uppskattas av många men andra tycker sig ha för låg kunskap för att kunna använda dem (den tolkas också olika).

- b. En annan möjlighet som diskuteras (vid avsaknad av nationella riktlinjer från myndighet) är nationell samverkan mellan huvudmän. Se vidare under rubriken "nationella samverkansområden".

5. Nya licensmodeller och prismodeller för digitala läromedel

- a. Idag har olika leverantörer olika licensmodeller, vilket gör det krångligt för huvudmän.
- b. Önskan om nya licens-/prismodeller där man betalar för användning, inte per månad.
- c. För att kunna ingå avtal enligt prismodeller baserade på användningsgrad krävs att huvudmännen har information om vilka läromedel/appar som används och hur mycket. Detta verkar långt ifrån alla ha processer/modeller för.
- d. Mindre huvudmän vill ha licenser och prismodeller där olika skolor kan ha avtal med olika läromedelsleverantörer utan att priset blir för högt. Kommunlicenser som pressar priserna gör det svårt att ha avtal med flera olika leverantörer och minskar lärares frihet att välja läromedel.

6. Kravställning vid upphandling

- a. Svårt framförallt för mindre huvudmän dels med kompetens och dels att få kraft i förhandling med stora leverantörer. Här efterfrågas samverkan.
- b. Svårt både juridiskt och ekonomiskt med kravställning gentemot Google och Microsofts lösningar. Samverkan efterfrågas.

7. Standarder

- a. Huvudmän upplever att leverantörer inte följer standarder (trots att detta angavs vid upphandling), de upplever inlåsningseffekter (jmf rapport från Konkurrensverket: "IT-standarder, inlåsning och konkurrens. En analys av policy och praktik inom svensk förvaltning" 2016:2). Kan bl.a. bero på en övertro hos huvudmän vad standardefterlevnad löser för frågor. Tycks i hög grad vara en kompetensfråga hos huvudmännen. Bakom intresset för standarder ligger sannolikt en önskan om bättre interoperabilitet. Sannolikt handlar det främst om frågor om IT-arkitektur hos huvudmännen.
- b. Önskemål från huvudmän att veta i vilken riktning utvecklingen av nya standarder går, för att kunna göra teknikval som är "framtidssäkra" dvs inte plötsligt blir svår användbara.

8. Säker och effektiv inloggning

- a. Arbetet med tvåfaktorsautentisering (MFA) tycks vara påbörjat hos vissa huvudmän. Av deltagarna att döma har ungefär lika många ännu inte påbörjat arbetet. Några få är klara. Trots att många har mycket arbete kvar anses Skolverkets krav på inloggning för DNP som rimliga. MFA för elever (vilket ännu inte är ett krav) tycks bli en stor utmaning för många.
- b. Elever, syskon till elever och personal med sekretesskydd kräver nästan alltid manuell hantering. Kan ett elev-ID eller e-legitimation vara en lösning?

9. Kontohantering, attribut

- a. Brister i masterdatahantering fr.a. hos mindre huvudmän. Ibland behov av automatiserade processer, men ibland fungerar manuell hantering med Excel-blad bra för små huvudmän.
- b. Olika leverantörer har olika attributlistor för sina läromedel – vilket skapar problem för huvudmän. För mindre huvudmän blir det ofta mycket manuellt arbete.
- c. "Kreativ fälthantering" – dvs att textfält används olika av olika lärare, vilket skapar problem. Oklarheter hur textfält ska användas pga brist på begreppsmodellering (ett exempel är "inskrivningsdatum"). Kompetensfråga på lokalplanet.
- d. Upplevelse att leverantörer tar in för mycket personuppgifter – att de ej följer principen om uppgiftsminimering.

10. Behov av smidiga interna processer hos huvudmän

- a. Det behöver finnas tydliga (snabba) och förutbestämda processer för information och kommunikation mellan förvaltning och lärare.
- b. Gäller PuB-avtal, beställning av läromedel, vitlistning av appar, autentisering för säker inloggning...
- c. Det behöver också finnas tydliga processer för provisionering, tilldelning av rättigheter, utdelning av kort eller "tokens" (om sådan lösning valts för autentisering).

Förslag till samverkansområden på nationell nivå

- **Vitlistning (svartlistning) av appar:**
 - Utveckla modellprocess för huvudmän för godkännande (och underkännande) av appar (se vidare punkt om modellprocesser).
 - Skapa informationsbank med grundinformation runt appar, med möjlighet för leverantörer av appar att själva fylla i information om sin app, t.ex. användning av underleverantörer (första steg mot certifiering). Även information om hur kommuner bedömt olika appar efterfrågas.
 - Utveckla modellprocess och formulär för beställning av appar och digitala läromedel.
 - Stort intresse uttryckt under seminarierna, om samarbete i dessa frågor.
- **Digitala läromedel:**
 - Utveckla samordnad attributlista för läromedelslicenser (inbegriper både huvudmän och leverantörer). Behöver sannolikt samordning med arbetet med tjänstekatalog, och ev. också med informationsklassificering.
 - Informationsklassificering av digitala läromedel (även molntjänster?) (Anpassa KLASSA till digitala läromedel – idag för omfattande).
- **PuB-avtal:**
 - SKRs avtalsmall för PuB-avtal anses bra men samverkan behövs kring processen att hantera PuB-avtal samt bilagor. Kan det finnas andra avtalsmallar som huvudmän skulle kunna utgå ifrån?
 - Check-listor, Att-tänka-på-listor (för juridiska frågor), inte minst Pu-avtal och PuB-avtal.
 - Utbildningar, praktisk vägledning "gör så här..." (gäller PuB-avtal).
 - Gemensamt skapa underlag för förhandssamråd med Datainspektionen (förslagsvis runt PuB-avtal)

- **Modellprocesser för olika frågor, som är teknikneutrala:**
 - Informationsöverföring i samband med att elev byter skolenhet (fortsättning på arbete med datadrivna processer i skolan <https://swedishedtechindustry.se/3579-2/>)
 - Om modellerna kan beskriva vad olika processer idealt ska innehålla och i vilken ordning olika delar bör komma, så kan huvudmännen jämföra sin verksamhet med och lära av modellerna för att se vad man behöver åtgärda (kan gälla masterdata, inloggningslösning, autentiseringsmetoder mm). Därmed kunde processerna få en viktigare roll och teknikvalen (t.ex. vilken teknik man väljer för säker inloggning) komma i andra hand.

- **Upphandlingsfrågor:**
 - Gemensam kravställning och ev. gemensam upphandling (kan avse administrativa system, lärportal, digitala läromedel mm)
 - Utveckla en tjänstekatalog där leverantörer på ett enhetligt sätt (t.ex. vad gäller format för informationsutbyte) kan beskriva sina olika tjänster

- **Fortsatt erfarenhetsutbyte:**
 - Gemensam yta för att dela information (och lösningar) om leverantörer som är godkända i olika avseenden, om avtal som tecknats, om bedömningsgrunder. SKR:s "Dela digitalt" lyfts fram av vissa.
 - Gemensam teknikinventering – utgå från de stora plattformarna Google, Microsoft och Apple. Vad för processer krävs, vilka lösningar är möjliga mm i resp. tekniska miljö.

- **Gemensam finansiering av fortsatt samverkan:**
 - Om någon aktör åtar sig en koordinerande roll (Skolverket, SKR, Internetstiftelsen, Sambruk...) verkar många huvudmän vara villiga att avsätta tid och viss finansiering för fortsatt gemensamt arbete i frågorna ovan. EdTech-branschen tycks också vara beredd att lägga tid på fortsatt samverkan.

Föreslagna initiativtagare/koordinatörer till samordning

- Skolverket
- SKR (inkl. Kommentus och Inera)
- Sambruk
- Internetstiftelsen, Skolfederation
- Swedish EdTech Industry
- Olika regionala samarbeten

Tankar framåt (för Internetstiftelsen)

Flera av frågorna där ytterligare samverkan önskas, ligger i skärningspunkt mellan teknik, juridik och organisation. Möjligheten att ta fram modellprocesser (som beskrivs ovan) för olika frågor som vitlistning av appar, beställning av läromedel, masterdatahantering osv, inbegriper också både teknik, juridik och organisation. Hittills har de tekniska och juridiska frågorna fått större utrymme än de organisatoriska. En möjlig väg framåt är att fortsätta seminarieserien genom att försöka belysa

generiska organisatoriska frågor och ge exempel på hur stora resp. små huvudmän hittat goda organisatoriska lösningar.

En annan tanke för att utveckla seminarieserien är att fördjupa sig i färre frågor t.ex. genom att ha två seminarietillfällen för en och samma fråga, eventuellt med en uppgift till deltagarna mellan seminarietillfällena. Även med detta upplägg skulle organisatoriska aspekter kunna komma in.

Ett område där Internetstiftelsen/Skolfederation skulle kunna göra en insats är teknisk omvärldsorientering. Idag finns Skolporten (www.skolporten.se som Ifous/Skolporten ansvarar för) för allmän omvärldsbevakning och Spaningen (www.spaningen.se som RISE ansvarar för) för digitaliseringsfrågor. Men det saknas en mer tekniskt orienterad omvärldsbevakning. Kanske skulle ett enkelt nyhetsbrev som kommer två-tre gånger per termin kunna vara en rimlig ambitionsnivå.

Jan Hylén, 3 december 2020